

Список використаних джерел:

1. *Внутрішня торгівля / Географічна енциклопедія України: В 3-х томах / Редкол.: ...О. М. Маринич (відповід. ред.) та ін. – К.: «Українська Радянська Енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1989. – Т. 1: А – Ж. – 416 с.*
2. *Мережа роздрібної торгівлі на 1 січня 2015 року: Статистичний бюлетень / Відповід. за випуск Н. В. Куніц. – Тернопіль: Головне управління статистики у Тернопільській області, 2015. – 112 с.*
3. *Наявність та використання торгової мережі на ринках області в 2014 році: статистичний бюлетень / Відпов. за випуск Н. В. Куніц. – Тернопіль: Головне управління статистики у Тернопільській області, 2015. – 20 с.*
4. *Торгівля / Українська Радянська Енциклопедія. Видання друге. – К. Головна редакція Української Радянської енциклопедії. – Том 11. Стодола – фітотерапія. – 606 с.*
5. *Торгівля Тернопільської області у 2014 році: Статистичний збірник / За редакцією Н. С. Дідуник; Відпов. за випуск Н. В. Куніц. – Тернопіль: Головне управління статистики у Тернопільській області, 2015. – 162 с.*
6. *Універсальний словник-енциклопедія / Голов. ред. ради чл.-кор. НАНУ М. Попович. – К.: «Ірина», 1999. – 1551 с.*

*Гуменюк В., магістрантка мГ-11 групи
Науковий керівник – к. г. н., доцент М. В. Потокій,*

СТРУКТУРНІ ЗМІНИ В ЕКСПОРТІ ПОСЛУГ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

За період з 2005 року загальний обсяг експорту послуг зріс понад 12 разів – з 4,4 млн. дол. до 57,8 млн. дол.

У 2014 році підприємствами і закладами Тернопільської області було надано іноземним компаніям послуг на загальну суму 55,888 млн. дол. США, у тому числі: послуг з переробки матеріальних ресурсів 35,899 (або 64,2%), транспортних послуг – 10,723 (або 19,2%), із них 10,454 – автомобільним транспортом (97,5%), послуг, пов'язаних із подорожами (12,4%) послуг у сфері телекомунікації, комп'ютерних та інформаційних послуги – 1,987 (3,6%), ділових послуг – 0,335 (0,6%). Зовнішньоторговельні операції здійснювалися із 100 країнами світу.

У 2017 р. експорт послуг складав 57,8139 мільйонів доларів, що на 27,7% менше за показник у 2016 р. Зовнішньоторговельні операції послугами область здійснювала із 95 країнами світу.

У 2014 р. питома вага Тернопільської області у загальнодержавному експорті послуг складала 0,5%, в імпорті – 0,1, у 2016 р. – 0,8 і 0,1% відповідно, у 2017 р. – 0,5% і 0,2%.

У 2014 р. основу структури зовнішніх послуг склали послуги з переробки матеріальних ресурсів (35,9 мільйонів доларів), транспортні послуги (10,723 млн. дол.), послуги, пов'язані із подорожами (6,942 млн. дол.), послуги у сфері телекомунікацій (1,988 млн. дол.) та ділові

послуги (335,9 тис. дол.).

У 2017 р. переважали послуги з переробки матеріальної сировини, транспортні послуги, послуги, пов'язані із подорожами.

Експорт послуг з переробки мінеральної сировини. У 2014 р. підприємствами і закладами Тернопільської області було надано послуг даного виду на 35,899 млн. дол., у 2016 р. – 26,261 млн. дол., у 2017 р. – 36,3816 млн. дол.

У 2014 р. послуги надавалися шістьом країнам: Польщі (94%), Естонії (2,5%), Швейцарії (2,5%), Бельгії (0,6%), Франції (0,3%) і США (0,2%).

У 2017 р. такі послуги надавалися сімом країнам. На Польщу припадало 94,6%, на Швейцарію – 2,3%, Естонію – 2,2%, Бельгію – 0,7%, Францію – 0,1%, решта – на Румунію й Угорщину.

Експорт послуг з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій.

У 2014 р. цей вид послуг у експорті послуг був відсутній. У 2016 р. його обсяги становили 209,8 тис. дол. і відносилися до поточного ремонту та технічного обслуговування транспортних засобів (114,8 тис. дол.) і ремонту апаратури, побутових приладів та інструментів у обсязі 94,9 тис. дол. (45,3%). Даний вид послуг надавався громадянам Польщі (45,2%), Італії (45,2%) і Словаччини (9,6%). У 2017 р. даний вид послуг не надавався.

Експорт транспортних послуг. У 2014 р. їх надано на суму 10,723 млн. дол., у 2016 р. – 6,0068 млн. дол., у 2017 р. – 10,7734 млн. дол.

Транспортні послуги є найбільш диверсифікованими і включають послуги морського транспорту (вантажного морського транспорту, агентування та фрахтування морського флоту), повітряного транспорту, залізничного транспорту (у тому числі послуги пасажирського залізничного транспорту та транспортно-експедиційні послуги), послуги автомобільного транспорту (у тому числі пасажирського, транспортно-експедиційні послуги та послуги, пов'язані із забезпеченням автомобільної транспортної інфраструктури), а також пакетування вантажів, послуги з оформлення документів відповідно до вимог митного контролю.

У 2014 р. серед країн, яким надавався даний вид послуг провідна роль належала Польщі (33,9%), Великій Британії (31,7%), Російській Федерації (7,8%), Німеччині (7,1%), Швеції (6,6%), Казахстану (4%), Нідерландам (3,3%), у значно менших масштабах, сума яких не перевищує 100 тис. дол., – Норвегії, Латвії, Данії, Республіці Молдови, Угорщині, Чехії, Канаді, Італії. Усього транспортні послуги надавалися 30 країнам.

У 2017 р. це були Швеція (52%), Польща (30%), Німеччина (5%), Болгарія (4%), у значно менших розмірах – Греція, Швейцарія, Литва, Велика Британія, Молдова, Нідерланди, Канада, Естонія, Бельгія, у

незначних обсягах, що не перевищують 10 тисяч доларів, Білорусь, Болгарія, Ю Бразилія, Вірменія, Грузія, Данія, Іспанія, Італія, Словаччина, Угорщина, Франція, Чехія.

Експорт послуг, що пов'язані із подорожами. До послуг, що пов'язані із подорожами (їх у 2014 р. надано на загальну суму 6,942 млн. дол. доларів громадянам 85 країн світу; у 2017 р. – 95 країнам на суму 7,85986 млн. дол.), відносять послуги під час відряджень, ділових переговорів, послуги під час ділових подорожей (проживання і харчування під час ділових подорожей), послуги освітніх подорожей (проживання, транспортні, освітні), з оздоровчою метою, туристські послуги (послуги гідів та екскурсоводів, проживання та харчування туристів), послуги під час особистих подорожей.

Провідні позиції у 2014 р. у експорті даного виду послуг посідали Нігерія (25,4%), США (21,3%), Ірак (12,3%), Гана (10,5%), Польща (7,3%), у значно менших об'ємах – Конго і Єгипет (по 2%), Індія (1,8%).

У 2017 р. найбільший обсяг даного виду послуг припадав на Нігерію, Польщу і Гану (по 15%), Азербайджан (9%), Єгипет та Індію (по 8%), США (6%), Ірак (3%), Зімбабве, Конго, Марокко і і Сьєрра-Леоне (по 2%), у обсягах, що не перевищують 100 тисяч доларів США – Замбію, Ізраїль, Канаду, Камерун, Ліберію, Молдову, Німеччину, Пакистан, Російську Федерацію, Сирію, Танзанію, Узбекистан, Швецію. У обсягах, що не перевищують 10 тисяч доларів, цей вид надавався – Австрії, Бельгії, Болгарії, Бразилії, Великій Британії, Грузії, Данії, Естонії, Кот-д'Івуару, Румунії, Туреччині, Франції, Чехії, у мізерних обсягах, що не перевищують однієї тисячі доларів, – Вірменії, Італії, Литві, Нідерландам, Словаччині, Угорщині.

Експорт послуг у сфері комунікацій, комп'ютерні й інформаційні послуги. До послуг у сфері телекомунікацій відносять власне телекомунікаційні послуги, послуги комп'ютерні та інформаційні. У 2013 р. такі послуги надавалися 6 країнам, у 2014 р. і 2015 р. – 8, у 2016 р. – 9, у 2017 р. – 8.

У 2014 р. найбільше послуг надавалося підприємствам Франції (28,8%), США (27,7%), Швеції (13,1%) і Німеччини (13,0%), Об'єднані Арабські Емірати (5%).

У 2017 р. обсяг надання такого виду послуг впав на 35,9 млн. дол. і склав лише 5,8% від обсягу 2016 року. Послуги надавалися Німеччині (627,2 тис. дол.), США (550,4 тис. дол.), Франції (415,9 тис. дол.), Швеції (324,1 тис. дол.), Великій Британії (93,5 тис. дол.), Швейцарії (91,7 тис. дол.), Китаю (58,7 тис. дол.), Нідерландам (39,7 тис. дол.).

Експорт ділових послуг. До ділових послуг відносять професійні консалтингові послуги, послуги операційного лізингу, наукові та технічні послуги, послуги у сфері сільського господарства та видобутку сировини, пов'язані з торгівлею та посередництвом. До послуг з

будівництва відносять послуги з будівництва за кордоном і всередині країни, до послуг зі страхування – страхування транспорту, послуги у сфері фінансів – фінансове посередництво, послуги з використанням інтелектуальної власності – послуги з ліцензування. Послуги приватним особам культурні та рекреаційні послуги включають аудіовізуальні та пов'язані з ними інші послуги.

У 2013 р. даний вид послуг надавався всього на суму 232,6 тис. дол. 13 країнам; у 2014 р. – на суму 335,9 тисяч доларів 8 країнам, у 2015 р. – 24 країнам на суму 689,3 тис. дол.; у 2016 р. – 13 країнам на суму 469,9 тис. дол. у 2017 р. – 25 країнам на суму 156,1 тис. дол.

У 2014 р. лівова частка цих послуг припадає на Польщу (понад 62%), Францію (25), значно менша – на Бельгію (9%) і Словаччину (3%).

У 2017 р. на Болгарію припадало 33,3%, Словаччину – 24%, Польщу – 22%, Молдову – 15%, Німеччину – 4%; у мізерних обсягах ділові послуги надавалися Литві, Великій Британії, Італії, Румунії, Угорщині, Франції, Чехії, Грузії.

Експорт послуг з будівництва. Це новий вид послуг надавався тільки у 2016 р. Він складав 1,892 мільйони доларів і стосувався Литви.

Висновки: відбувається неухильне збільшення частки експорту послуг у загальній масі експорту із Тернопільської області. У структурі експорту послуг відбувається незначне скорочення послуг з переробки матеріальних ресурсів і транспортних поліг та деяке збільшення частки послуг, пов'язаних і подорожами і послугами у сфері телекомунікацій. Крім того, відбуваються активні територіальні зрушення в структурі експорту послуг за рахунок африканських країн та Індії.

Список використаних джерел:

1. Зовнішньоекономічна діяльність Тернопільщини в 2014 році. Статистичний збірник / За редакцією Н. С. Дідуник; відповідальна за випуск Г. Ф. Романик. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2015. – 121 с.
2. Зовнішньоекономічна діяльність Тернопільської області за 2014 рік / Відповідальна за випуск Г. Ф. Романик. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2015.
3. Зовнішньоекономічна діяльність / Географія Тернопільської області : монографія. В 2-х т. Т. 2. Населення. Господарство / ТНПУ ім. В. Гнатюка. – Тернопіль: Крок, 2017. – 342 с. (Стор. 303-323).
4. Статистичний збірник «Зовнішньоекономічна діяльність Тернопільщини в 2016 році / За редакцією Н. С. Дідуник; Відповідальні за випуск Н. В. Куніц і Г. Ф. Романик. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2017. – 135 с.
5. Статистичний щорічник Тернопільської області. 2014 рік. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2015. – 442 с.
6. Статистичний щорічник Тернопільської області. 2016 рік / За редакцією А. А. Чорного; Відп. за випуск Т. М. Грищук, Н. С. Дідуник. – Тернопіль,

Головне управління статистики у Тернопільській області, 2017. – 428 с.

7. Статистичний збірник «Зовнішня торгівля Тернопільської області товарами та послугами у 2017 році/ За ред. Н. С. Дідуник; Відповідальні за випуск Н. В. Куніц, Г. Ф. Романик. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2017. – 122 с.

Міщук Н., студентка Г-21 групи
Науковий керівник – к. г. н., доцент М. В. Потокій

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ЦЕНТРУ СУСПІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ

Уперше про формування на території України центрів суспільної географії заговорив професор Львівського національного університету імені Івана Франка **Олег Іванович Шаблій**. У ряді своїх праць він виокремив п'ять головних центрів суспільно-географічної думки: Київський, Львівський, Одеський, Чернівецький і Харківський. Представники кожного з них "зробили вагомий внесок у теорію, методологію і методику суспільної географії, у вивчення регіонів". У кожному з цих центрів існують свої традиції, тут працюють і працювали визначні вчені-географи і картографи.

Серед нових центрів і таких, що формуються, О. І. Шаблій називає Сімферопольський, **Тернопільський**, Луцький, Вінницький, Рівненський, Мелітопольський та Херсонський. Він зазначає, що Тернопільський центр суспільної географії представлений двома кафедрами в Тернопільському національному педагогічному університеті (економічної і соціальної географії – зараз кафедра географії та методик її навчання, завідувач – доктор географічних наук, професор Мирослав Якович Сивий – та географії України і туризму, завідувач – кандидат географічних наук, доцент Ярослав Омелянович Мариняк) та однією кафедрою в Тернопільському національному економічному університеті – кафедрою управління персоналом і регіональної економіки (колишня назва – кафедра управління трудовими ресурсами і розміщення продуктивних сил; завідувач – кандидат економічних наук, професор Євген Петрович Качан). Насправді таких кафедр в ТНПУ три, оскільки двоє представників економічної і соціальної географії працюють на кафедрі геоекології та методики навчання екологічних дисциплін (завідувач – доктор географічних наук, професор Царик Любомир Петрович).

На основі літературних джерел та джерел на сайтах Інтернет ми у своєму дослідженні прийшли до наступних висновків:

1. У формуванні Тернопільського центру суспільної географії беруть участь головним чином три кафедри ТНПУ і одна кафедра ТНЕУ, а також окремі представники Тернопільського інституту сучасних інформаційних технологій, Тернопільського коледжу імені